

**ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
В ПЕРІОД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

Методичні рекомендації для студентів III курсу денної форми навчання ступеня вищої освіти бакалавр спеціальностей 014.11 Середня освіта (фізична культура), 017 Фізична культура і спорт.

Дніпро 2019

Андрюшина Л. Л. Зміст і організація виховної роботи в період педагогічної практики /2-е видання, переведене, доповнено Л.Л. Андрюшина, М.Ю. Гусаренко, Ю.В. Валах. – Дніпро, 2019. – 36 с.

АНОТАЦІЯ:

Методичні вказівки розкривають вимоги, зміст, терміни виконання виховної роботи в період проходження педагогічної практики в школах. Додатки допомагають студенту-практиканту зрозуміти суть завдань, містять схеми, приклади, правила для успішного виконання всього обсягу виховної роботи.

Рекомендовані для використання студентам III курсу денної форми навчання ступеня вищої освіти бакалавр спеціальностей 014.11 Середня освіта (фізична культура), 017 Фізична культура і спорт в період проходження педагогічної практики в школах.

Автори:

Андрюшина Л.Л. - зав. кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС,
кандидат біологічних наук, професор;

Гусаренко М.Ю. - старший викладач кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС;

Валах Ю.В. - викладач кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС.

Рецензент:

Шуба В.В. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки і психології ПДАФКіС, протокол № 10 від 17 січня 2019 р

Розглянуто на засіданні науково-методичної ради ПДАФКіС, протокол № від лютого 2019 р

© Л.Л. Андрюшина, М.Ю. Гусаренко, Ю.В. Валах, 2019
© Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

ЗМІСТ

Вимоги щодо організації та проведення виховної роботи в період педагогічної практики в школі	4
Термін виконання змісту виховної роботи в період педагогічної практики в школі.....	5
Завдання I. Зустріч з представником адміністрації і вчителем фізичної культури	6
Завдання II. Знайомство з класним керівником і класом.....	7
Завдання III. Відвідування загальноосвітніх уроків в прикріпленому класі (відвідування перше).....	8
Відвідування загальноосвітніх уроків в прикріпленому класі (відвідування друге).....	9
Завдання IV. Дослідження оціночної діяльності (I етап).....	10
Дослідження оціночної діяльності (II етап).....	11
Завдання V. Схема бесіди.....	13
Завдання VI. Психолого-педагогічна характеристика особистості учня у спілкуванні.....	14
Завдання VII. Постановка виховних завдань до уроку та шляхи їх реалізації.....	15
Завдання VIII. Участь у виховних заходах школи, класу.....	16
Завдання IX. Аналіз своєї виховної діяльності за весь період педагогічної практики.....	17
Завдання X. Відгук класного керівника про проведену виховну роботу студента.....	18
Додаток 1.....	19
Додаток 2.....	20
Додаток 3.....	23
Додаток 4.....	29
Додаток 5.....	30
Додаток 6.....	31
Додаток 7.....	34

Виховна робота в педагогічній практиці - це одна зі сторін і невід'ємна частина педагогічної діяльності, сенс якої полягає в організації виховного середовища в суспільстві вихованців. Сюди ж відноситься і управління ними в ході вирішення завдань гармонійного розвитку особистості.

Викладання націлене на забезпечення пізнавальної діяльності вихованців. Від педагога вимагається вміння не тільки в доступній формі доносити нові відомості до вихованців, а й навички довготривалого закріплення теоретичного матеріалу.

Виходячи з цих позицій, можна сказати, що виховання в більшій мірі стосується процесу формування особистості, а грамотне викладання дозволяє цій особистості збагатитися в освітньому плані. Але в кінцевому підсумку і викладання, і виховання прагнуть одній меті - розвитку повноцінної особистості, що володіє широким кругозором і вміє повноцінно існувати в суспільстві. А відмінності між ними носять виключно методологічний характер.

Вимоги щодо організації та проведення виховної роботи в період педагогічної практики в школі:

- оволодіння вміннями і навичками проведення позакласної спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи;
- закріплення навичок організації та проведення суддівства спортивних змагань;
- ознайомлення зі змістом, формами і методами виховної роботи з учнями середніх та старших класів;
- вміння провести з учнями бесіди на етичну, спортивно-етичну тематику;
- вміння організувати виховні заходи з учнями середніх та старших класів (Трудові, культурно-масові, фізкультурно-масові)

ЗМІСТ ВИХОВНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА В ПЕРІОД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

№	Зміст роботи	Форма контролю	Термін виконання
1.	Зустріч з представником адміністрації школи, учителем фізкультури	Запис у зошиті, присутність	1-й тиждень, 2 перших дня практики
2.	Знайомство з класним керівником, з класом	Запис у зошиті	1-й тиждень
3.	Рекомендуємо відвідання 2-х загальноосвітніх уроків у прикріпленому класі	Запис спостережень, бесіда	2-й тиждень
4.	Дослідження оціночної діяльності студента-однокурсника під час проведення уроків: <u>Перший етап:</u> А) педагогічні спостереження за видами оціночної діяльності студента на уроках Б) складання зведеної таблиці №1 по першому етапу спостережень. <u>Другий етап:</u> А) педагогічні спостереження Б) складання таблиці №2 <u>Третій етап:</u> А) складання таблиці №3 порівняльних даних про оціночних судженнях Б) опис результатів дослідження.	Запис у зошиті, бесіда, перевірка підрахунків Запис у зошиті, перевірка підрахунків Запис у зошиті, перевірка підрахунків, бесіда	2-й тиждень 4-й тиждень 4-й тиждень
5.	Підготовка і проведення виховного заходу на спортивно-етичну тему в прикріпленому класі	Запис у зошиті	4-й тиждень
6.	Вивчення учня в спілкуванні: характеристика комунікативних якостей учня (схема додається): А) спостереження Б) складання характеристики особистості учня (комунікативних властивостей).	Запис у зошиті	2-3 тиждень 4-5 тиждень
7.	Постановка психолого-педагогічних завдань до уроків із зазначенням шляхів їх реалізації	У конспектах уроків	В період практики
8.	Участь у виховних заходах в прикріпленому класі і в школі (згідно плану школи)	Запис у зошиті	В період практики
9.	Аналіз своєї виховної діяльності за період педагогічної практики	Запис у зошиті, бесіда	5-7 тиждень
10.	Характеристика та оцінка роботи студента класним керівником	Запис у зошиті	5-7 тиждень

ЗАВДАННЯ 1.

**ЗУСТРІЧ З ПРЕДСТАВНИКОМ АДМІНІСТРАЦІЇ
т а ВЧИТЕЛЯМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

ДАТА: _____

ПІБ представника адміністрації і вчителя фізкультури:

Зміст зустрічі:

Описати ключові моменти зустрічі, базу школи. спортивні досягнення

ЗАВДАННЯ II.

ЗНАЙОМСТВО З КЛАСНИМ КЕРІВНИКОМ І КЛАСОМ

ДАТА: _____

ПІБ класного керівника:

Зміст зустрічі і знайомство з класом:

Описати ключові моменти зустрічі, відомості про клас , ставлення до навчання, до праці, один до одного, до вчителя та інше.

Підпис класного керівника: _____

ЗАВДАННЯ ІІІ.

ВІДВІДУВАННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ УРОКІВ
В ПРИКРІПЛЕНОМУ КЛАСІ

Відвідування перше:

ДАТА: _____ КЛАС _____ Предмет _____

ПІБ вчителя:

Зміст і хід уроку, особисті враження:

Описати основні моменти діяльності класу на уроці. Спостерігати за учнем для написання характеристики (завдання VI) .

Підпис вчителя: _____

Відвідування друге:

ДАТА: _____ КЛАС _____ Предмет _____

ПІБ вчителя:

Зміст і хід уроку, особисті враження:

Описати основні моменти діяльності класу на уроці. Спостерігати за учнем для написання характеристики (завдання VI) .

Підпис вчителя: _____

ЗАВДАННЯ IV.

ПЕРШИЙ ЕТАП

ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА-ОДНОКУРСНИКА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ

УРОК №1.

ДАТА: _____

КЛАС _____

ТАБЛИЦЯ №1

ОЦІНОЧНІ СУДЖЕННЯ СТУДЕНТА _____

НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

№	види суджень	зміст суджень	Кількість суджень	%
1.	позитивні судження		В 1	
2.	заохочення		В 2	
3.	негативні судження		В 3	
4.	осуд		В 4	
5.	методичні вказівки		В 5	
6.	дисциплінарні зауваження		В 6	

Підрахунок відсотків проводиться за формулою:

$$X = \frac{B * 100}{A} ; \text{де: } A - \text{кількість суджень всіх видів; } B - \text{кількість суджень одного з } 6 \text{ видів суджень.}$$

ВИСНОВКИ (за результатами таблиці №1)

Для заповнення ТАБЛИЦІ №1 ДОДАТКОМ 1.

ДРУГИЙ ЕТАП

УРОК №2.

ДАТА: _____

КЛАС _____

ТАБЛИЦЯ №2

ОЦІНОЧНІ СУДЖЕННЯ СТУДЕНТА _____ НА ДРУГОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

№	види суджень	зміст суджень	Кількість суджень	%
1.	позитивні судження		В 1	
2.	заохочення		В 2	
3.	негативні судження		В 3	
4.	осуд		В 4	
5.	методичні вказівки		В 5	
6.	дисциплінарні зауваження		В 6	

Підрахунок відсотків проводиться за формулою:

$$X = \frac{B * 100}{A} ; \text{де: } A - \text{кількість суджень всіх видів; } B - \text{кількість суджень одного з } 6 \text{ видів суджень.}$$

ВИСНОВКИ (за результатами таблиці №2)

Для заповнення ТАБЛИЦІ №2 скористуйся ДОДАТКОМ 1.

**ПОРІВНЯЛЬНІ ДАНІ ОЦІНОЧНИХ СУДЖЕНЬ СТУДЕНТА
 ----- НА ПЕРШОМУ І ДРУГОМУ
 ЕТАПАХ ДОСЛІДЖЕННЯ**

	позитивні судження	заохо- чення	негативні судження	осуд	методичні вказівки	дисцип- лінарні заува- ження
II етап						
I етап						
Різниця						
Зміна						
Оцінка факту						

ВИСНОВКИ (за результатами таблиці №3)

Підпис і оцінка методиста кафедри педагогіки і психології: _____

ЗАВДАННЯ V.

СХЕМА БЕСІДИ
НА СПОРТИВНО-ЕТИЧНУ (МОРАЛЬНО-ЕТИЧНУ) ТЕМУ

ДАТА: _____ КЛАС _____

ТЕМА: _____

МЕТА: (на виховання яких якостей спрямована бесіда) _____

ПЛАН ПІДГОТОВКИ:

1. Узгодження з класним керівником.
2. Підбір літератури.
3. Складання конспекту.
4. Підготовка питань для учнів.

ОФОРМЛЕННЯ (таблиці, плакати, схеми, діаграми, слайди та ін.)

ЗМІСТ БЕСІДИ :

Для вибору теми та підготовки бесіди скористуйся ДОДАТКОМ 2.

ВИСНОВКИ: (як пройшла бесіда, що вдалося, що не вдалося, ставлення учнів)

Підпис і оцінка класного керівника: _____

ЗАВДАННЯ VII.

ПОСТАНОВКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАВДАНЬ ДО УРОКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Одним із завдань до кожного уроку крім навчальних, оздоровчих повинне бути виховне. Воно відображається в конспекті уроку, вирішується під час основної частини, розкривається у змісті і формулюється в завданнях до уроку та приватних завданнях.

ТИПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАВДАННЯ УРОКУ:

1. Сприяти розвитку пам'яті, уваги, мислення, мовлення.
2. Сприяти формуванню умінь аналізувати розвиток мислення, уваги, пам'яті.
3. Сприяти формуванню умінь порівнювати, узагальнювати, синтезувати, абстрагувати.
4. Сприяти розвитку емоційно-вольової сфери, наполегливості і самостійності, витримки і самовладання, рішучості та сміливості.
5. Сприяти формуванню оптимістичних відносин між учнями, поваги учнів до вчителів, критичного ставлення до себе.
6. Сприяти формуванню потреб особистості, мотивів поведінки, цілей життя.

ТИПОВІ ВИХОВНІ ЗАВДАННЯ УРОКУ:

1. Сприяти вихованню почуття поваги один до одного.
2. Сприяти вихованню прагнення прийти на допомогу товаришеві.
3. Сприяти вихованню поваги між хлопцями і дівчатами.
4. Сприяти вихованню почуття співпереживання з іншою людиною.
5. Сприяти вихованню колективізму у учнів.
6. Сприяти вихованню почуття гордості за український спорт і т.д.

До ЗАВДАННЯ IV.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА-ОДНОКУРСНИКА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ

1. Провести спостереження за уроком студента-практиканта з записом оціночних форм педагогічних звернень (Таблиця 1) та аналізом цього спостереження.
2. На зборах бригади в дискусійній формі обговорити підсумки спостережень за оціночною діяльністю студента-практиканта, зробити висновки про психологічно-ефективне використання оцінок на уроках.
3. Провести повторне (через 2 тижні, після початкового) спостереження за уроком того ж студента-практиканта (Таблиця 2) із записом оціночних форм педагогічних звернень та аналізом цього спостереження.
4. Провести порівняльний аналіз першого і другого етапу у відсотках (Таблиця 3).
5. Зробити загальні висновки про вивчення оціночної діяльності студента-практиканта на першому і другому етапах.

Методичні вказівки.

У процесі спостереження за спілкуванням студента-практиканта з учнями на уроці слід вести запис всіх оціночних форм педагогічного спілкування. Подальший аналіз цього запису передбачає розподіл, кількісний і відсотковий підрахунок педагогічних звернень відповідно до переліку оціночних форм, наведених у таблиці:

ТАБЛИЦЯ

Форми	Приклади
<u>позитивні судження</u>	«Подивіться, ось правильне виконання перевороту в упор».
<u>заохочення</u>	«Сьогодні на уроці краще за всіх працювали Іванов Сапа, Кузьмін Боря, Анісімова Олена вони отримують «11».
<u>негативні судження</u>	«Погано!», «Погано! Не вийшло відштовхування».
<u>осудження</u>	«Принесіть щоденники, буде зроблено запис для батьків » (Звертання до групи учнів). «Коля, ти не будеш в складі збірної команди школи з баскетболу!» (Звертаючись до одного учня).
<u>методичні вказівки</u>	«Не згинати руки!» (Звертаючись до класу). «Вище ногу!» (Звертаючись до одного учня).
<u>дисциплінарні зауваження</u>	«Тихіше!» (Звертаючись до класу). «Денис, ти заважаєш нам займатися!» (Звертаючись до одного учня).

До ЗАВДАННЯ V.

**СХЕМА БЕСІДИ НА СПОРТИВНО-ЕТИЧНУ
(МОРАЛЬНО-ЕТИЧНУ) ТЕМУ**

Етична бесіда - метод систематичного і послідовного обговорення знань, що передбачає участь обох сторін; вчителя і учня. Бесіда відрізняється від розповіді, інструктажу саме тим, що педагог вислуховує і враховує думки, точки зору своїх співрозмовників, буде свої відносини з ними на принципах рівноправності і співробітництва. Етичною бесідою називається тому, що її предметом найчастіше стають моральні, морально- етичні проблеми. Ефективність етичних бесід залежить від дотримання ряду важливих умов:

1. Важливо, щоб бесіда мала проблемний характер, припускала боротьбу поглядів, ідей, думок. Учитель повинен стимулювати нестандартні питання, допомагати учням самим знаходити на них відповіді.
2. Не можна допускати, щоб етична бесіда розвивалася по заздалегідь складеному сценарію з заучуванням готових або підказаних дорослими відповідей. Потрібно дати дітям можливість говорити те, що вони думають. Вчити їх з повагою ставитися до думок інших, терпляче й аргументовано знаходити правильну точку зору.
3. Не можна допускати також, щоб бесіда перетворювалася в лекцію: вчитель говорить, учні слухають. Лише відверто висловлені думки і сумніви дозволяють вчителю направити бесіду так, щоб учні самі прийшли до правильного розуміння сутності питання. яке обговорюється. Успіх залежить від того, наскільки теплим буде характер бесіди, і чи розкриють в ній учні свою душу.
4. Матеріал для бесіди повинен бути близький емоційному досвіду вихованців. Не можна очікувати і вимагати від них активності при обговоренні складних питань або таких, в яких за основу беруться факти, явища, пов'язані незрозумілими ними чужими подіями, почуттями. Тільки при опорі на реальний досвід бесіди, а не на абстрактні теми можуть бути успішними.
5. У ході бесіди важливо виявити і розглянути всі точки зору. Нічия думка не може бути проігнорованою, це важливо з усіх точок зору - об'єктивності, справедливості, культури спілкування.
6. Правильне керівництво етичною бесідою полягає в тому, щоб допомогти учням самостійно прийти до правильного висновку. Для цього вчителю потрібно вміти дивитися на події чи вчинки очима учня, розуміти його позицію і пов'язані з нею почуття. Помилково думати, ніби розмова спонтанний метод. Високопрофесійні вчителі проводять бесіди не часто і готуються до них ґрунтовно. Проведення етичних бесід включає в себе:

- підготовчий етап;
- проведення бесіди;
- організацію і оцінку повсякденної діяльності і відносин дітей на основі засвоєних моральних норм і правил.

Досвід проведення етичних бесід показує, що доцільно проводити їх у позаурочний час двічі на місяць. Підготовка до кожної бесіди займає 7-8 днів. Тривалість бесіди не повинна перевищувати 25-30 хвилин в III класах, 35-40 хвилин - в III-IV класах.

Підготовчий етап, самий тривалий і трудомісткий, включає в себе різноманітну діяльність вчителя і дітей. Можуть бути різні варіанти підготовки до бесіди, ми рекомендуємо наступний:

1. В залежності від віку учнів, рівня розвитку дитячого колективу і етичних проблем визначається тема бесіди.
2. Мета бесіди - засвоєння певних норм, понять, які повинні усвідомити учні; ті практичні висновки, які будуть зроблені.

3. Добрірка фактичного матеріалу, де розповідається, як потрібно поступати, що потрібно робити.

4. Продумуються питання бесіди.

5. Підготовка учнів до бесіди:

а) заздалегідь оголошується тема бесіди, вказується література, готуються ситуації, питання, над якими слід подумати, навести приклади;

б) при необхідності визначаються індивідуальні завдання, оскільки це психологічно налаштовує учнів на самоаналіз поведінки, і вони переконуються в необхідності його поліпшення;

в) визначаються групові завдання.

Проведення бесіди вимагає великої майстерності від учителя. Головна вимога - забезпечити активність дітей в процесі самої бесіди. Правильно робить вчитель, який, провівши бесіду, задає питання, призводить яскраві приклади, робить короткі переконливі зауваження, спрямовує і уточнює висловлювання дітей, не дає закріпитися невірним думкам. При проведенні бесіди з прочитаного матеріалу, дуже важливо вміти ставити питання. Вони повинні торкатися розуму і почуття дітей, змушувати їх звертатися до фактів, прикладів, подій навколишнього життя.

Послідовність питань повинна підвести дітей до виведення морального правила, яким треба слідувати при спілкуванні з іншими людьми, виконанні своїх обов'язків. При постановці питань у бесідах на моральні теми, можна дотримуватися слідуючих рекомендацій:

1. Питання має спрямовувати увагу дітей на моральну сторону життя, вчинків, явищ, прихованих за предметними діями людей.

2. Питання повинен змушувати дитину задуматися над мотивами вчинку, побачити складність ву взаємозв'язок мотиву і результату вчинку.

3. Питання має змушувати дітей побачити моральні наслідки будь-якого вчинку для інших людей.

4. Питання повинен повернути увагу школярів до внутрішніх переживань людей, навчити дитину за зовнішніми ознаками дізнаватися про стан людини, розуміти її стан і, отже, співпереживати.

Дуже важливі питання, які допомогли б школярам зв'язати прочитане з власним моральним досвідом, їх колективними переживаннями.

Етичні бесіди з дітьми повинні проходити в невимушеній обстановці. Вони не повинні містити повчань, докори і глузування. Діти висловлюють свої судження, вільно діляться враженнями.

Можуть бути різні варіанти послідовності проведення етичних бесід, ми рекомендуємо наступні:

1. Визначення теми бесіди і збудження у школярів інтересу до сприйняття і засвоєння матеріалу.

2. Обґрунтування актуальності, значущості теми, яку обговорюють.

3. Розкриття теми бесіди на прикладі життя і діяльності видатних людей, а також на матеріалі навколишнього життя.

4. Аналіз стану справ в класі в зв'язку з обговорюваної проблемою і визначення конкретних завдань (рад, рекомендацій) щодо поліпшення роботи і поведінки учнів.

5. Узагальнення підсумків бесіди і короткої опитування учнів щодо основних положень матеріалу бесіди.

Орієнтовна тематика бесід

Спортивно-етичні:

1. «Що значить берегти спортивну честь?»

2. «Працьовитість, наполегливість в спорті».

3. «Спорт і мужність».
4. «Про гідність спортсмена».
5. «Про виховання і культуру поведінки спортсмена».
6. «Дружба в спорті».
7. «Про естетиці в спорті».
8. «Повага суперника в спорті» і ін.

Морально-етичні:

1. «Про чесність і справедливості людини в сучасному суспільстві».
2. «Про принциповість і впертість: з чим молода людина повинна йти в життя?»
3. «Як виробити в собі працелюбність?»
4. «Любов до матері і любов до Батьківщини, що визначає що?»
5. «Що ми можемо зробити, щоб було менше безпритульних дітей?»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СХЕМА

I. АНКЕТНІ ДАНІ.

Загальні відомості про людину (прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, місце народження, національність, адреса і умови місця проживання, мова, якою розмовляють в сім'ї, освіту і професія батьків, наявність братів і сестер і т.д.), хоча і не дають повного уявлення про людину, його характер, різноманітні властивості поведінки, є тим об'єктивним матеріалом, який дозволяє багато з цих властивостей пояснити, а відповідно і враховувати в спілкуванні.

У психолого-педагогічному вивченні людини слід обов'язково звернути увагу на такі чинники:

- склад сім'ї соціальне і економічне становище сім'ї, стиль спілкування в сім'ї (авторитарність, деспотизм матері, батька (кого?), (Рівноправність);
- духовна атмосфера в сім'ї (переважання яких інтересів помітно: інтелектуально-технічних, художньо-естетичних);
- переваги і недоліки сімейного виховання - доброта, м'якість, грубість і неповага, працьовитість, взаємодопомога або неповага до праці, споживацьке ставлення до життя, щирість або лицемірство, здоровий спосіб життя або аморальні відхилення, схильність до пияцтва, інші особливості.

II. ЗОВНІШНІ ДАНІ.

Вони хоча і є, в загальному і цілому другорядними, але, як відомо, здатні впливати на емоційне прийняття або неприйняття людини. Ті чи інші особливості зовнішності, безсумнівно, можуть щодо впливати на особистість людини, можливості і характер його спілкування з іншими. Адже, скажімо, маленький зріст, повнота або будь-які фізичні вади можуть призводити до переживання якогось комплексу неповноцінності і сприяти формуванню таких властивостей характеру, як хвороблива сором'язливість, невпевненість, боязкість і т.п. - якостей, які стримують розвиток і інтенсивність спілкування. У психолого-педагогічній схемою слід обов'язково зафіксувати ті фізичні характеристики, які впливають на самопочуття хлопців, впливають на їх товариськість:

- зріст, вага, загальний фізичний розвиток (вказіть, чи відповідають вони даному візросту учня); перенесені хвороби і їх наслідки (наприклад, травми центральної нервової системи); порушення у функціонуванні органів зору, слуху опорно-рухового апарату; дефекти і аномалії в будові тіла; правильний або неправильний розвиток лівої і правої частини тіла, рук; різні інші вади зовнішності.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ.

Міміка, жести, хода дають багато в чому достовірне знання про особливості нервової системи людини і багатьох імпульсивних якостях, що має важливе знання для характеристики виразності спілкування:

- достатня або недостатня координація рухів;
- рухова активність або пасивність;
- властивості мімічних реакцій;
- помірна або надмірна жестикуляція;
- особливості ходи;
- швидкість рухових, емоційних і розумових реакцій (прискорені або уповільнені).

Для індивідуальної характеристики багато дають відповіді на такі, наприклад, питання:

- як швидко здійснюється вибір гри, виду занять;
- як вмикається учень в дію (після роздумів або відразу ж)?

IV. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ.

Голос, інтонація, орфоепія, лексичний склад мови, а також засоби вираження думки (вміння ясно і логічно висловлювати думки в усній, письмовій та графічному вигляді і т.п.) мають, як відомо, важливе значення для стилю спілкування, можливостей його початку і розвитку. Було б непогано відзначити, які саме мовні особливості ускладнюють, або, навпаки, полегшують спілкування:

- особливості голосу (сила голосу, тембр звучання);
- специфіка інтонуювання мовлення;
- темп мови;
- ясність і логічність вираження думки; інші особливості мови.

V. СТАВЛЕННЯ ДО ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ.

Одяг, зачіска, інші деталі зовнішнього вигляду багато в чому говорять про смаки людини, його акуратність, охайність, взагалі про ставлення до свого «я». Дані характеристики розкривають ті чи інші (явні або приховані) симпатії або антипатії людини, що має важливе значення для пізнання його потреб та інтересів, а отже і особливостей спілкування з ним. Звичайно переоцінювати ці фактори не слід, але і недооцінювати їх також неможна, або навпаки, розкутості в міжособистісному спілкуванні.

Для вашої оцінки людини в спілкуванні бажано отримати відповіді на наступні питання:

- Має місце безрозсудне слідування моді чи людина байдужа до неї;
- Характерна людини індивідуальність стилю в одязі, зачісці, оформлення свого зовнішнього вигляду чи ні; можна говорити про охайності людини або, навпаки, його неакуратність, неохайність;
- Має людина розвинений смак?

VI. СКЛАД РОЗУМУ І ОБДАРУВАНЬ.

Інтелект, мабуть, найсуттєвіше властивість, яке характеризує будь-яку людину в спілкуванні. У психолого-педагогічної схемою необхідно відзначити принаймні наступні найбільш значущі розумові якості:

- переважаючий тип мислення - конкретно-образний, абстрактно-логічний, практичний (практична кмітливність);
- розумові реакції (здатність засвоєння нового, швидкість осягнення нового, обсяг і чіпкість пам'яті і способи оперування нею;
- вміння орієнтуватися в різних, в тому числі незвичних ситуаціях); аналітична здатність (вміння зрозуміти і оцінити проблему, оперативно підшукати аргументи і необхідні факти, приклади, знайти рішення поставленого питання на основі здорового глузду); спостережливість; зосередженість або неухайність (вміння концентрувати і зберігати протягом певного часу увагу);
- планування і організація своїх дій (вміння вести ту чи іншу справу, використання часу з максимальною ефективністю);
- знання (обсяг, глибина і якість знань, широта поглядів і суджень);
- фантазія, уява;
- адаптація (вміння пристосовуватися до обставин, що змінюються);
- дотепність;
- творчі здібності (уміння генерувати нові оригінальні ідеї та пропонує шляхи їх вирішення).

Обдарування: музичні, літературні, лінгвістичні, техніко-конструкторські, математичні, акторські, спортивні, інші.

VII. ЕМОЦІЙНО-ЧУТЛИВА СФЕРА:

- темперамент;

- ступінь нервовій збудливості (дратівливість або спокій, способи переживання гніву, страху та інших станів, схильність до афектації);
- ступінь чутливості до зовнішніх впливів (до приємного і неприємного): похвали, лайки, критиці, зауважень.

ПОЧУТТЯ: боргу, справедливості, сумлінності, такту, прекрасного, симетрії, гармонії, гумору, художній смак та ін.

НАСТРІЙ:

- переважне настрої, способи його переживання смутку, туга, нудьга, веселощі, благодушність, ентузіазм і ін .;
- мінливість стану (швидка або повільна зміна настрою);
- властива примхливість?
- здатність заражати своїм настроєм і бажаннями інших людей;
- здатність піддаватися настрою групи (наприклад, смутку, безвиході, смішливості та ін.).

ВОЛЯ, або свідомі дії, спрямовані на реалізацію поставленої мети з подолання перешкод.

Оцініть вольові якості за наступними критеріями:

- вміння нейтралізувати (пригнічувати або приховати) свої почуття, настрої, упередження, прагнення;
- врівноваженість, самовладання, стриманість;
- передбачливість.

VIII. ДІЛОВІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ - це реальні вчинки і дії чоло-століття.

Широко відомі слова, які радять судити про людей по блискучому мундиру, який вони самі на себе наділи. І не по ефектною прізвисько, яку вони самі на себе взяли, а по тому, як діють, поводяться. Оцінку ділових якостей людини треба давати по конкретній виконаній або виробленій (виконаній) роботі, враховуючи її за такими критеріями:

- старанність (ставлення до навчання, громадським дорученнями, завданнями) - старанно виконує роботу або робить її абияк, пам'ятає про свої обов'язки і йому не треба про них неодноразово нагадувати, роботу, доручення виконує охоче або в силу необхідності;
- обсяг роботи (точність, правильність і послідовність виконання завдань, ретельність з якої оформляється робота);
- виконавська дисципліна (здатність самовіддано працювати з необхідною продуктивністю і максимальною віддачею в різних, в тому числі і напружених умовах, доведення розпочатої справи до кінця);
- витримка (здатність концентрації зусиль, зосередженість уваги, незалежно від некомпетентного втручання, інших перешкод);
- прагнення до самостійності і ініціативи (ступінь зацікавленості в найбільш оптимальному режимі якісного виконання доручених завдань, роботи);
- винахідливість і винахідливість (вміння шукати і знаходити рішення поставлених завдань при несприятливих умовах, перешкоди);
- надійність (ступінь впевненості в тому, що завдання буде виконано, робота буде зроблена в строк і найкращому вигляді);
- утриманство і інерційність (розрахунок тільки на сторонню допомогу або на те, що рано чи пізно все само зробиться, утворюється);
- організаторський талант (вміє згуртувати, організувати, направити, переконати своїх товаришів на виконання завдання).

Особливу увагу слід звернути на дані оцінок, пов'язані з організацією праці:

- воліє працювати в колективі і разом з колективом, групою;
- чи відчуває труднощі при включенні в роботу при зміні функції;
- як починає, закінчує роботу (енергійно, мляво, з лінню, з натхненням).

Для повної характеристики ділових якостей людини, звичайно, необхідно знати його ставлення до своїх і чужих речей (акуратність, ощадливість чи, навпаки, недбалість, неохайність); ставлення до грошей (що вони для нього - мета чи засіб). А в зв'язку з цим від-

значте, чи є в характері вашого учня і в якій мірі: користолобство, жадібність, скупість, заздрість, розважливість, жадібності або, навпаки, є в наявності щедрість, доброта, помірність. Дані характеристики особливо важливі в меж-особистісних стосунках, бо, перш за все, помічаються людьми, орієнтуючи їх на відповідну тональність спілкування.

ІХ. СПРЯМОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ:

- наявність чіткої життєвої мети, вибір майбутніх професійних інтересів;
- широта кругозору, вміння давати оцінки політичним подіям;
- інтерес (до політичних подій, внутрішній і зовнішній політиці країни (регулярне читання газет і журналів з цих проблем);
- участь в дискусійних клубах, інших формальних і неформальних об'єднаннях;
- ціннісні орієнтації людини, активність життєвої позиції (виконання доручень, розуміння і виконання свого обов'язку).

X. МОРАЛЬНЕ СПРЯМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ в спілкуванні оцінюється за такими критеріями, як: доброта, совісність, принциповість, правдивість і чесність, справедливність, цілеспрямованість, скромність, безкорисливість, колективізм і співробітництво.

Розпізнавання і оцінка цих якостей в людині здійснюється на основі конкретних дій і вчинків людини. Виявити їх в спілкуванні з учнем, закріпити, розвинути, удосконалити - найважливіше завдання професійної місії вчителя. Вчителю також важливо виявити обсяг і ступінь розвиненості моральної свідомості, відношення кожної людини до моральних норм суспільства. Це можна визначити, якщо буде враховуватися те, які критерії моральних вчинків людини лежать в основі його власної поведінки і поведінки інших людей. А тому, спостерігаючи за своїми вихованцями, постарайтеся визначити:

- яка мораль - особиста або громадська превалує в поведінці, збігається або не збігається особисте і суспільне;
- які сторони життя підпорядковані моральним нормам суспільства, моральному свідомості, а які - ні?

XI. СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ (праці), виконання різних обов'язків.

Трудова (навчальна) активність: працьовитість або лінощі; стійка потреба в певних видах діяльності (яких?).

Ритм трудової навчальної активності: займається регулярно, рівномірно з поривами; нерівномірно і нерегулярно (в залежності від настрою, наприклад).

Типи мотивації трудової діяльності: цивільні і моральні мотиви, почуття внутрішнього боргу; допитливість, прагнення пізнати нове, зробити щось своє за власною ініціативою; усвідомлення певних незручностей, неприємностей, які можуть виникнути (якщо не буде вчитися, виконувати завдання і т.д.); потреба і любов до праці, діяльності.

Ступінь свідомості по відношенню до своєї діяльності і її вибору: усвідомленість, розуміння необхідності реалізації даного виду діяльності, виконання доручення; задоволеність і незадоволеність своєю діяльністю, досягнутими успіхами; довільність і випадковність по відношенню до діяльності і її вибору.

Детальне вивчення механізму спілкування, його особливостей стає просто необхідне у випадках утрудненої взаємодії з учнем, якого ви відносите, наприклад до категорії важких. Отримані дані допоможуть вам надати його психолого-педагогічний портрет і побачити допущені вами промахи в особистому контакті з учнем.

Бажаємо вам успіху!

Глумачний словник прикметників

Відповідальність - необхідність, обов'язок відповідати за свої вчинки і дії.

Відвертість - відкритість, доступність для людей.

Вимогливість - суворість, очікування від людей виконання своїх обов'язків, боргу.

Ввічливість - дотримання правил пристойності, чемність.

Дбайливість - думка або дія, спрямовані на добробут людей; піклування, догляд.

Доброзичливість - бажання добра людям, готовність сприяти їх добробуту.

Колективізм - здатність підтримувати загальну роботу, загальні інтереси, колективне початок.

Обов'язковість - вірність слову, обов'язку, обіцянці.

Привабливість - здатність зачаровувати, притягувати до себе.

Привітність - сердечне, ласкаве ставлення, поєднане з гостинністю, з готовністю чимось прислужитися.

Співчуття - чуйне, співчутливе ставлення до переживань, нещастя людей.

Справедливість - об'єктивна оцінка людей відповідно до істини.

Сумісність - вміння поєднувати свої зусилля з активністю інших при вирішенні спільних завдань.

Тактовність - почуття міри, що створює вміння вести себе в суспільстві, не зачіпати гідності людей.

Терпимість - вміння без ворожнечі ставитися до чужої думки, характеру, звичок.

Товариськість - здатність легко входити в спілкування.

Чуйність - готовність відгукнутися на чужі потреби.

Щирість - вираз справжніх почуттів, правдивість, відвертість.

Поведінка.

Активність - прояв зацікавленого ставлення до навколишнього світу і самому собі, до справ колективу, енергійні вчинки та дії.

Впевненість - віра в правильність вчинків, відсутність коливань, сумнівів.

Врівноваженість - рівний, спокійний характер, поведінку.

Гордість - почуття власної гідності.

Добродушність - м'якість характеру, ставлення до людей.

Ініціативність - прагнення до нових форм діяльності.

Інтелегентність - висока культура, освіченість, ерудиція.

Наполегливість - наполегливість у досягненні цілей.

Енергійність - рішучість, активність вчинків та дій.

Ентузіазм - сильне насагу, душевний підйом.

Порядність - чесність, нездатність здійснювати підлі і антигромадські вчинки.

Принциповість - уміння дотримуватися твердих принципів, переконань, поглядів на речі і події.

Рішучість - непохитність, твердість у вчинках, здатність швидко приймати рішення, долаючи внутрішні коливання.

Самокритичність - прагнення оцінювати свою поведінку, вміння розкривати свої помилки і недос-татка.

Самостійність - здатність здійснювати дії без чужої допомоги, своїми силами.

Сміливість - здатність приймати і здійснювати свої рішення без страху.

Сумлінність - чесне виконання своїх обов'язків.

Твердість - вміння настояти на своєму, не піддаватися тиску, непохитність, стійкість.

Цілеспрямованість - наявність чіткої мети, прагнення її досягти.

Чесність - прямота, щирість у стосунках і вчинках.

Діяльність.

Акуратність - дотримання у всьому порядку, ретельність роботи, старанність.

Вдумливість - глибоке проникнення в суть справи.

Винахідливість - здатність швидко знаходити вихід із складних ситуацій.

Далекоглядність - прозорливість, здатність передбачати наслідки, прогнозувати майбутнє.

Дисциплінованість - звичка до дисципліни, свідомість боргу перед суспільством.

Діловитість - знання справи, підприємливість, тямущість.

Допитливість - допитливість розуму, схильність до придбання нових знань.
Захопленість - вміння повністю віддаватися якої-небудь справі.
Зібраність - зосередженість, підтягнутість.
Майстерність - високе мистецтво в якій-небудь області.
Посидючість - старанність у тому, що вимагає тривалого часу і терпіння.
Послідовність - вміння виконувати завдання, дії в строгому порядку, логічно струн-

ко.

Працездатність - здатність багато і продуктивно працювати.
Працьовитість - любов до праці, суспільно корисної діяльності, що вимагає напруги.
Старанність - старанність, гарне виконання завдань.
Скрупульозність - точність до дрібниць, особлива ретельність.
Точність - вміння діяти, як задано, відповідно до зразка.
Тямущість - вміння зрозуміти сенс, кмітливість.
Уважність - зосередженість на виконуваний діяльності.
Швидкість - стрімкість вчинків та дій швидкість.

Переживання, почуття.

Бадьорість - відчуття повноти сил, діяльності, енергії.
Безстрашність - відсутність страху, хоробрість.
Веселість - безтурботно-радісний стан.
Волелюбність - любов і прагнення до свободи, незалежності.
Душевність - щире дружелюбність, прихильність до людей.
Жалісливість - схильність до почуття жалості, співчуття.
Життєрадісність - сталість почуття радості, відсутність зневіри.
Задоволеність - відчуття задоволення від виконання бажань .
Захопленість - велике піднесення почуттів, захоплення, захоплення.
Милосердя - готовність допомогти, пробачити із співчуття, людинолюбства.
Ніжність - вияв любові, ласки.
Оптимістичність - життєрадісне світовідчуття, віра в успіх.
Пристрасність - здатність цілком віддаватися захопленню.
Сердечність - задушевність, щирість у стосунках.
Сором'язливість - здатність відчувати почуття сорому.
Стриманість - здатність утримати себе від прояву почуттів.
Схвильованість - міра переживання, душевний неспокій.
Холоднокровність - здатність зберігати спокій і витримку.
Чутливість - легкість виникнення переживань, почуттів, підвищена сприйнятливість до впливів ззовні.

До ЗАВДАННЯ VII.**ПОСТАНОВКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАВДАНЬ
ДО УРОКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ**

При постановці виховних завдань орієнтуються на формування організованості і самостійності, культури поведінки, морально-вольових, естетичних та інших якостей загальної культури особистості учня. Підставою для постановки конкретних виховних завдань можуть стати дані спостереження за поведінкою учнів, бесід з ними і вчителями школи, а також аналіз вікових особливостей та рівня вихованості займаються. Конкретні виховні завдання можуть бути визначені і в результаті порівняння вимог навчальної програми з рівнем вольових якостей учнів. Крім того, вчитель постійно стикається з рішенням на уроці виховних завдань, які ситуативно виникають, та в свою чергу, мають необхідність їх цілеспрямованого планування на наступних заняттях.

Вирішуючи загальну задачу виховання колективізму, її слід диференціювати в вигляді приватних завдань, типу: «Виховувати відповідальність учнів перед класом за результатами своєї праці»; «Виховувати почуття радості за успіх товаришів (команди); «Формувати прагнення до колективних дій (взаємодії) в команді» та ін. Важливим у вихованні учнів засобами фізичної культури є індивідуальний підхід: відповідні завдання розробляються з орієнтацією на конкретного учня чи учнів.

Це можуть бути завдання, пов'язані з вихованням моральних якостей, самостійності, колективізму, працьовитості, дбайливого ставлення до інвентарю і обладнання, прищеплення навичок здорового способу життя, залучення до регулярних занять фізичними вправами, прагнення до зростання результатів (досягнень). Для їх формулювання можна вдаватися до використання дієслів: «виховувати», «розвивати», «привчати», «сприяти», «прищеплювати», «формувати», «підвищувати» (ступінь відповідальності), «посилювати» (інтерес, увагу).

Постановка виховних завдань визначається загальними цілями виховання підростаючого покоління і рівнем вихованості конкретного контингенту учнів.

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ В ПЕРІОД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ШКОЛІ

Студент, що проходить педагогічну практику

повинен:

- Знати цілі і завдання педагогічної практики.
- Морально і психологічно бути готовий до проходження педагогічної практики.
- Надавати допомогу вчителю предметнику, класному керівнику в організації і проведенні навчально-виховних заходів в урочний та в неурочний час.
- Довести до відома керівника педагогічної практики, якщо він з поважної причини не може бути в школі.

зобов'язаний:

- Дотримуватися правил поведінки і розпорядку навчального закладу (не курити в школі і на прилеглий території, не приходити в школу в нетверезому стані, не вступати в конфлікт з адміністрацією, педколективом і учнівським колективом школи, не переходити після дзвінка на уроки вчителів та ін.).
- Не спізнюватися і не пропускати без поважних причин дні практики, заплановані уроків і позакласні заходи.
- Не залишати без нагляду учнів школи в кабінетах, залах, класах.
- Проводити заходи в класі і школі тільки з дозволу адміністрації, вчителя предметника або класного керівника.
- Суворо дотримуватися правил пожежної безпеки та інших правил щодо забезпечення безпеки життя школярів під час проведення різних заходів. У разі пожежі і в інших надзвичайних подіях необхідно допомогти в організації евакуації учнів прикріпленого класу.
- Повідомити негайно вчителя, адміністрацію школи в разі отримання травми учнем під час занять, що проводяться студентом.
- Довести до відома адміністрації школи і керівника педпрактики при отриманні травми студентом на території школи.
- Узгодити з адміністрацією школи, вчителем предметником або класним керівником проведення різних позакласних заходів.

Нині серед учнівської молоді надзвичайно загострилася проблема насильства, здійснюваного самими дітьми одне до одного.

Останніми роками визнано поширення в освітній практиці такого явища, як шкільний булінг. Це соціальна проблема всього світу протягом останніх ста років, однак вона ще й досі не вивчена. Перші публікації в Україні з'явилися 2005 р.

Булінг (bullying, від англ. bully — хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування. Цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей.

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерові, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб.

Як показує практика, форми шкільного булінгу можуть бути різними: систематичні кепкування з будь-якого приводу (від національності до зовнішнього вигляду); задирство; фізичні і психічні приниження; різного виду знущання; бойкот та ігнорування; псування особистих речей та ін.

Хулігани (булі) надзвичайно винахідливі. Новітній їхній "винахід" — кібербулінг, тобто знущання з використанням електронних засобів комунікації.

Соціальна структура булінгу, як правило, має три елементи, а саме: переслідувач (булі); жертва; спостерігач.

Типові риси учнів, схильних ставати булі:

- вони відчують сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють;
- вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів);
- вони не виявляють співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших.

Типові жертви булінгу також мають свої характерні риси:

- вони полохливі, вразливі, замкнуті й соромливі;
- вони часто тривожні, невпевнені в собі, нещасній мають низьку самоповагу;
- вони схильні до депресії й іноді думають про самогубство;
- вони часто не мають жодного близького друга та успішніше спілкуються з дорослими, ніж із однолітками;
- якщо це хлопчики, вони можуть бути фізичнослабшими за своїх ровесників.

Деякі психологи фіксують увагу не стільки на індивідуальних властивостях дитини, скільки на її місці в групі. Ті діти, які активно не включені в групові процеси, тримаються осібно, менш товариські, як правило, є аутсайдерами і їх (інколи більш обдарованих і талановитих) не люблять у групі.

Говорячи про спостерігачів (ким би вони не були), вчені відзначають такі характерні риси, як відчуття провини і відчуття власного безсилля.

"Починає цькування завжди один: щоб затвердити свій авторитет, отримати якусь вигоду або просто розважитися. Інші діти спостерігаючи за діями булі, або їх ігнорують, або обурюються і намагаються втрутитися. Але якщо жертва не чинить опір, а вчитель ініціативу не підтримує, діти відчують безпорадність, і їх настрій зазвичай міняється - від співчуття до жертви булінгу до роздратування і байдужості." Зневага однокласників, наклеп, здирство частіше це відбувається в школах з "задушливою" атмосферою, де людська гідність сприймається як цінність, де більшість дітей апатична і розчарована, де їх потреба у визнанні і розумінні не задоволена. І навпроти: в тому колективі, де шанобливе ставлення до себе і інших норма, а зневага честі будь-якої людини вважається порушенням важчим, ніж прогул або вандалізм, кожен випадок ворожнечі або цькування стає подією.

Практично в усіх країнах булінг більш поширений серед хлопчиків, ніж серед дівчаток, і його жертвами також частіше стають хлопчики. Це не просто пустощі або грубість, а особлива форма взаємин. Хлопчики частіше вдаються до фізичного булінгу (стусани, поштовхи тощо), а дівчатка більш охоче користуються такими формами тиску, як поширення пліток, виключення з кола спілкування.

Шкільний булінг — явище системне й комплексне. Тому, окрім лікарів, психіатрів, психологів (які займаються зазвичай уже з тими, хто піддався цькуванню та знущанням), до вивчення й профілактики цього явища повинні, безперечно, долучатись вчителі, соціальні педагоги, шкільні психологи.

ПІДКАЗКИ ВЧИТЕЛЮ

Не шукайте винуватого - навпаки, допоможіть дітям проявити турботу про того, хто виявився жертвою.

Ситуація: дві дівчини оголосили третій бойкот. Учитель, отримавши згоду жертви і її батьків, організовує зустріч: запрошує ініціаторів бойкоту і ще чотирьох хлопців, що займають нейтральну позицію (двоє з них - сильні хлопчики). Пояснивши дітям, що відчуває дівчинка, він просить дітей придумати два - три можливі рішення, як зменшити її страждання. Відчуваючи важливість своєї місії, діти активно включаються в "проект". Раз на тиждень усі учасники зустрічаються і розповідають про свої успіхи. Через 5-тижневих зустрічей ситуація, як правило, себе повністю вичерпує.

Учні, які здатні підтримувати здорові стосунки, навряд чи будуть знущатися з інших, скоріше вони будуть підтримувати учнів, які є об'єктом булінгу, і будуть більш здатними досягти своїх цілей в освіті.

Пропагування здорових стосунків є головним засобом запобігання булінгу і створення безпечної і приязної атмосфери у школі. З метою попередження насильства та протидії булінгу в шкільному середовищі, педагогам, і в першу чергу класним керівникам необхідно стежити за груповою динамікою класу, щоб вчасно виявляти випадки булінгу та реагувати на них. Нала-

годження довірливих стосунків з дитиною сприятиме можливості заохочувати її розповідати про свої проблеми класному керівнику, практичному психологу або соціальному педагогу, а також своїм батькам. Важливо, щоб розмова була спокійною і виваженою, що дозволить знизити рівень тривожності та агресивності у дітей та дорослих.

ДОДАТОК 7

Багато що якщо на все в освітньому бізнесі залежить від майстерності викладача. Організаційна частина може бути на п'ятірку - прекрасний клас, жодного збою в процесі навчання, але якщо викладач підкачав, то враження буде ніяке. Зрештою учні приходять за знаннями, а не за чашкою кави на каву-брейк. Тому викладач повинен відповідати очікуванням учнів, яке визначається певними критеріями. Якими? Як визначити майстерність викладача? Чи може взагалі людина називати себе викладачем? Про це і поговоримо.

Перша якість хорошого викладача

Хороший майстер-викладач завжди живе тим вченням, яке він викладає. Тільки уявіть собі, що про те як лікувати розповідає будівельник, а про те як робити масаж - кухар. Звичайно, бувають винятки, бувають самоучки. Але це виняток лише підтверджують правило - якщо вони живуть цим, якщо вони досягли успіху в своїй майстерності, значить вони майстри.

Але скільки ми бачимо зворотних прикладів, коли майстер з побудови системи управління в автомобільній промисловості читає семінари з менеджменту в будь-якій галузі, дуже далекою від тієї, в якій той живе. І на жаль, це часто буває. Звичайно, підходи до управління бізнесом схожі в будь-якому сегменті економіки, але чи можна сказати що такий викладач по справжньому в темі?

Друга якість хорошого викладача

Хороший вчитель повинен володіти предметом набагато краще за своїх учнів. Крім майстерного володіння предметом, хороший вчитель повинен бути знаючим. Він повинен володіти глибоким розумінням теми, яку викладає, і бути в змозі відповісти на питання учасників семінару щодо всіх аспектів їх практики. Без цього знання можливості майстра сильно обмежені. Він не зможе допомогти своїм учням витягти максимум користі з семінару.

Однак, є викладачі, які відмінно володіють ораторським мистецтвом, але не володіють глибокими знаннями. Це прийнятно, якщо ми використовуємо поняття Майстер для опису людини, який досяг дуже високого рівня в своєму мистецтві складного викладу теми семінару, але не обов'язково викладача. Швидше це теоретик, який прочитав багато книг або навіть написав книги сам, але, тим не менш, він не володіє відповідними навичками. Таку людину можна назвати вченим, але точно не майстром-викладачем.

Третя якість хорошого викладача

Третя якість майстра, як хорошого викладача, полягає в тому, що він повинен щедро ділитися своїми знаннями, і при цьому підходити системно до процесу навчання. Той, хто має здібності і знаннями, але навчає безсистемно або приховує деталі свого мистецтва, є експертом або вченим, але не майстром-викладачем. Звичайно ж, не можна забувати про здатність, готовність учнів сприймати глибоку інформацію. Якщо вчитель бачить, що учасники семінару просто не готові ще зрозуміти матеріал, він не повинен намагатися їм дати те, що вони не зрозуміють. І тоді у учнів може скластися хибне враження, що вчитель щось недоговорює. Ситуація важка для будь-якого викла-

дача, особливо часто вона виникає, коли приходять учасники семінару різні за рівнем знань.

Четверта якість хорошого викладача

Четверте якість - це натхнення, яке передає викладач. Це якість перетворює хорошого майстра в великого майстра. Вчитися у великого майстра - завжди радість, навіть якщо тема семінару дуже складна. Великий майстер навчає складних речей просто, дає впевненість у тому, що він готовий і здатний виправити будь-які помилки, стимулює учнів досягти більшого, ніж досяг він сам.

Найважливіша якість великого майстра полягає в тому, що він сам живе згідно з тими моральним цінностям, яким він навчає своїх учнів. Великий майстер толерантний, сповнений співчуття, мужній, прямолінійний, він любить і поважає життя. Великий майстер зустрічається дуже рідко, і він дорожче золота.

Вимоги до оратору. Викладач повинен володіти прийомами ораторського мистецтва. Відомий фахівець з ораторської майстерності Е. Адамов сформулював шість вимог до оратора, які він образно назвав «шість Е», а саме: ерудиція, енергія, емоційність, експресивність, етика, естетика.

1. Ерудиція

Це найважливіша якість оратора. У наш динамічний час нам доводиться мати справу з найрізноманітнішими питаннями, тому актуальним є старе правило: треба знати трохи про чому і про дещо. Що значить «багато про небагато чому»? Це знання оратора про предмет його мови. А «трохи багато про що»? Це загальнокультурний рівень. Існує три вимірювачі ерудиції:

- глибина - проникнення до витоків знань за фахом;
- широта - охоплення суміжних галузей знання;
- достовірність - відповідність знань останніми даними науки.

Підкреслимо, що ні ораторська школа, тренінги, практикуми не допоможуть тому, хто має вузький кругозір і поверхневі знання.

2. Енергія Мовлення має бути енергійним, пружним. Млявий, неенергійним оратор виключається з аудиторії.

3. Емоційність

Це здатність не тільки інформувати, переконувати, а запалювати слухачів, змушувати їх переживати те, про що йдеться. Люди не тільки слухають промову, але і бачать і відчують її. Слова, які не викликають образів, стомлюють. Емоції говорять впливають на публіку і, навпаки, емотивно сприйняття мови слухачами стимулює діяльність оратора.

Емоційної виразності мовлення сприяють дієслова. Наприклад, надають мови динамічності і передають емоційний стан людини такі дієслова:

Захоплення: насолоджуватися, милуватися, пишатися, надихатися і та ін ..;

- Подив: здивуватися, дивуватися;

- Любові і ненависті: любити, обожнювати, цінувати, ненавидіти, зневажати і ін .;

- Невдоволення: скаржитися, бурчати, скаржитися, дутися, злитися, обурюватися і ін .;

- Хвилювання: боятися, переживати, тремтіти, хвилюватися, тремтіти і ін ..;

- Турботи, хвилювання і скорботи: хворіти, сумувати, сумувати, турбуватися, турбуватися і ін.

Для передачі різних емоційних значень жінки широко використовують різні інтонаційні засоби. У чоловіків палітра інтонаційних фарб біднішими і більш бліда, їх емоційне зброю, в більшості, поміщається в лексиці і граматиці.

4. Експресивність

Суть цієї вимоги полягає в виразності мовлення, його образності, вмілому використанні стилістичних і риторичних засобів (приказок, прислів'їв, афоризмів, цитат, віршованих рядків, думки відомої людини та ін.).

5. Етика

Простота і відповідальність, природність і доброзичливе ставлення до слухачів, комунікабельність - всі ці якості проявляються по-різному, в залежності від індивідуальності оратора, вони повинні стати заслоном від зарозумілості і зневажливого ставлення до слухачів. У чому ж може проявитися неповага? У запізненні, порушенні регламенту, недоброзичливе ставлення до реплік і питань, в ігноруванні інтересів і запитів слухачів.

6. Естетика

Це майже найскладніше питання ораторського мистецтва - виступати не тільки змістовно, цікаво, але і красиво, естетично привабливо. Потрібен артистизм оратору? Можливо, в тому вигляді, в якому він необхідний для актора, оратору не потрібен.

Однак елементи артистизму можуть бути корисними. Які саме? Те, що К.С. Станіславський називав «внутрішнім баченням» того матеріалу, який оратор збирається викладати. Важливо працювати над голосом і дикцією. Кажуть, що хороша дикція - це ввічливість актора. Але і оратора також.

З огляду на, що кожен ритор, тим більше оратор, має своє неповторне психологічне обличчя, можна сказати, що існує кілька типів ораторів. Як справедливо підкреслив В. Белінський: «Один оратор панує над натовпом силою свого бурхливого натхнення, другий - обережною грацією викладання, третій - переважно іронією, насмішкою, дотепністю, четвертий - послідовністю і ясністю викладання і ін.».